

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Impretandorum Svmmorum In Theologia Honorvm Causa
Disputationem Inavgvralem Habendam A Viro ... Carolo
Christiano Erhardo Schmidio Theologiae Professore
Pvblico Ordinario Indicit Praemissio Specime ...**

**Griesbach, Johann Jacob Griesbach, Johann Jacob
Ienae, [1800?]**

VD18 12201812

urn:nbn:de:gbv:45:1-11310

(4)

IMPETRANDORVM
SYMMORVM IN THEOLOGIA HONORVM
CAVSA
DISPVATIONEM INAVGVRALEM
HABENDAM
A VIRO
SVMMO REVERENDO ET EXCELLENTISSIMO
CAROLO CHRISTIANO ERHARDO
SCHMIDIO
THEOLOGIAE PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO
INDICIT
PRAEMISSO SPECIMINE VIII.
COMMENTARII CRITICI IN MATTHAEI
TEXTVM
D. IOANNES IACOBVS GRIESBACH
ORDINIS THEOLOGORVM H. T. DECANVS.

I E N A E,
TYPIS GOEPFERDTIANIS.





Matth. XXV. VI. 41. ὁ ἡτοιμασεν ὁ πατήρ μου, loco το ἡτοιμασμενον positum, nititur fere auctoritate occidentalium tantum testium. Quae enim e Clemente utroque, Iustino et Hippolyto proferuntur, non satis certa videntur. Si aliarum familiarum testes consentirent, lectionem hanc, Millio probatam nec Bengelio displicentem, non repudiandam esse censerem. Vulgaris enim e comm. 34 inveni huc potuit.

Cap. XXVI. 9. το μυσρον claritatis causa adjectum fuit e comm. 12. vel e Ioanne vel etiam e Marco. Nam vetusti Marci codices id habent, licet a vulgaribus editionibus absit. E talibus Marci libris in Matthaeum irrepere potuit. Damnatur auctoritate testium ad diversissimas familias pertinentium. Ibid. dubium est, utrum τοις πτωχοις legi debeat, an πτωχοις. Marcus habet τοις, Ioannes autem omittit. Neglectum fortasse fuit, quia abesse poterat, nedum debeat. Sed Matthaeus etiam comm. 11 (consentientibus Marco et Ioanne) scripsit: παντοτε τοις πτωχοις εχετε μεθ' εαυτων, ibique nemo id iugulavit. Notandum vero est, nullum pure alexandrinum agnoscere articulum, sed reperiri eum tantum in constantinopolitanis haud paucis et in occidentalibus quibusdam. Hinc suspectus mihi est.

VI. 22. Cum pro αὐτω ἕκαστος αὐτων alii habeant ἕκαστος αὐτων, alii αὐτω ἕκαστος, alii εἰς ἕκαστος αὐτων, alii αὐτω εἰς ἕκαστος, alii denique αὐτω εἰς ἕκαστος αὐτων, manifestum est, primaevum textum additamentis auctum hic esse. Breviorem ac duriorlem lectionem, eandemque fortasse genuinam, servavit Origenes: ἤρξαντο λεγειν μητι ἐγω εἰμι, κυρις; omillis αὐτω ἕκαστος αὐτων.

VI. 26. Lectionem *εὐχαριστησας* tuentur codices plerique, (ultra 120.) et in his nonnulli e praestantioribus, velut 1. 11. 13. 106. 124. 131. 209., vt Wetstenianos AK et mosquenses BHV taceamus. Sed pro *εὐλογησας* militant codices textum vetustissimum et excellentissimum plerumque exhibentes, BDL, cum aliis haud paucis. Nec e versionibus certi quicquam effici, neque internis veri indiciiis lis dirimi facile poterit. Nam vel *εὐλογησας* e Marco, vel *εὐχαριστησας* e Luca aut ex 1 Cor. II, 24. irrepfit, sive memoria phantasiave librarium fallente, sive marginali scholio occasionem errori praebente. Itaque dubia res est. Si vero alterutrum eligendum sit, praetulerim equidem *εὐλογησας*, cum propter insignem codicum BDL, ubi consonant, auctoritatem, tum eam praecipue ob causam, quia commate proxime sequente legitur *εὐχαριστησας*, unde librarius, contextum cursim perlustrans, praepropere id arripuisse videtur. Semlerus utrumque vocabulum e textu eliminandum esse censuit, innixus partim codicis 44 et Michaelis patriarchae constantinopolitani, *εὐχαριστησας* omittentium nec tamen *εὐλογησας* in ejus locum substituentium, fide, partim canone, qui quoties eadem fere res diversis vocabulis in diversis codicibus exprimitur, neutrum horum vocabulorum primitus adfuisse, decernit. Sed testes isti nec satis vetusti nec sat graves sunt; canon autem ille neutiquam valet de hujusmodi lectionibus variantibus, quarum una ex altera manifesto exorta est.

VI. 39. Loco *προελθων* non hoc solum loco, sed (quod non mirari non possumus) etiam in parallelo Marc. 14, 35. permulti diversissimarum familiarum codices exhibent *προσελθων*. Si igitur solam testimonii auctoritatem spectare unice liceret, praeferenda omnino esset haec lectio. Verum sensus ex ea extorqueri vix potest commodus et ad contextam orationem totamque narrationem aptus. Argutantur sane qui suppleri volunt *προς τον της προσευχης τοπον*. Quisnam enim esset in horto Gethsemane iste *προσευχης τοπος*? Nec eorum mihi probatur ratio, qui Matthaeum et Marcum eo consilio *προελθων* scripsisse conjecerunt, ut indicaretur, Christum primo relictis caeteris discipulis cum Petro, Ioanne et Iacobo ulterius progressum esse, deinde vero, relictis tribus hisce, paullulum appropinquasse rursus ad caeteros discipulos, ut solus precaretur inter
vtram-

utramque discipulorum cohortem, ita tamen, ut et Petrus cum sociis, et reliqui eum precantem audire possent. Hoc si voluerunt Evangelistae, fieri vix potuit, ut confusus et obscurius exprimerent animi sui sensa, quae tamen facillime planissimis verbis declarari potuissent. Quid igitur? Reputemus nobiscum, critice non esse artem mechanicam, quae numerandis sive singulis testibus, sive, quod multo sane est sapientius, testium familiis et classibus, tota absolvatur; sed criticum debere omnia sollerter circumspicere, sensum, contextum, consilium auctoris, loquendi usum, reliqua; nec sententiam prius esse ferendam, quam haec omnia diligenter fuerint excussa et ponderata. Atqui nostro loco vulgatum *προελθων* omnibus veri indiciis internis prae altera eminet lectione. Quin testes quoque producere possumus, ad vindicandum *προελθων* idoneos. Sic enim legunt versiones veteres universae, quarum consonans suffragium, ut alibi jam monuimus, maximi momenti est in judicandis discrepantiis e *metra graecorum* librariorum oscitantia enatis, e quo genere vocum *προελθων* et *προσελθων* est permutatio. Fatemur quidem, multos utriusque recensionis vetustissimae codices consentire in *προσελθων*: sed doceri nequit, hanc *primitivam* fuisse utriusque *recensionis* lectionem. Occidentales enim libri, e quibus latina versio confecta fuit, habuerunt *προελθων*, quod exprimunt codices latini omnes *), uno excepto cantabrigiensi, qui hoc loco, ut alibi saepe, latina ad graeca sua conformavit et *accedens* exhibuit. Nec alexandrini omnes antiquitus legerunt *προσελθων*. Ut enim copticam, aethiopicam et armenicam versiones taceamus, vaticanus codex, in hac Matthaei parte alexandrinam recensionem secutus, habet, *προελθων*, quod etiam, quantum e collatoris silentio colligere licet, in codice 33 extat. Codex vero 13 hiat, Origenes autem aliique alexandrini patres silent. Ex quibus omnibus patet, salva lege, quam ipsi nobis scripsimus, (Proleg. ad N. T. edit. 2. pag. LXXIX.) nimirum, pro indubie vera habendam esse lectionem, in qua vetustae recensiones cunctae primitus consenserant, praeteriri a nobis posse το προελθων.

*) Apud Marcum etiam latini omnes, praeter unum librum corbejensem, *προελθων* expresserunt.

VI. 42. το ποτηριον et απ' εμου e commate 39 huc inuenta videntur. Damnant ea, quamquam non omnes, at complures tamen et graves utriusque recensionis veteris testes.

VI. 52. αποθανουνται habent quidem codices 130, sed nullus inter hos est ex antiquissimis ABCDL. Dissident inter se Origenis codices manuscripti, nec Chrysostomus in loci huius lectione sibi constat. Ergo nil definire ausim. Caeterum in graecis bibliis αποθνησκειν s. αποθανεισθαι μαχαिरα saepe, απολεισθαι vero μαχαिरα nusquam, quod sciam, legitur. Itaque usitatus fortasse pro minus trito irrepit. Bengelius ad mitigandum sermonem απολουνται in αποθανουνται mutatum esse coniecerat. Nec hoc veri specie caret.

VI. 55. προς υμας et διδασκων absunt a perpaucis quidem, sed bonis libris. Cum in aliis locum mutant, et facile e Marco huc inuehi potuerint, nec causa cur omitterentur appareat ulla, suspecta mihi videntur.

VI. 60. Dubitari vix potest, vulgarem textum: οπως αυτον θανατωσωσι και ουχ ευρον. και πολλων ψευδομαρτυρων προσελθοντων, ουχ ευρον. υστερον δε etc. interpolatum additamentisque auctum esse. Verba πολλων ψευδομαρτυρων προσελθοντων retinere equidem malim. Desunt enim in paucis codicibus hodie superstitibus, inter quos nullus est e vetustioribus aut praestantioribus, et omitti facile potuerunt a festinante librario, apographum suum describente e vulgaris textus exemplo, in quo verba ista inter duplex και ουχ ευρον interjacebant media. Sed hoc ipsum και ουχ ευρον, bis repetitum, omnino interpolatoris manum prodere videtur. Priore quidem loco desideratur tantum in quatuor codicibus recentioribus, et desuisse videtur, ut deinceps probare conabimur, in codice quodam perduto, e quo hanc lectionem decerpserat auctor ignotus scholii, quod extiterat in margine exemplaris, unde cantabrigiensis codex transcriptus fuit. Verum posteriore loco multorum testium auctoritate damnatur. Nam 1) aberat primitus a recensione alexandrina antiquissima, uti patet e consensu codicum BCL. 102. versionum copticae et armenicae *), et allegatio-

*) Aethiops non prorsus quidem omittit posterius και ουχ ευρον, sed loco illius exhibet: et non potuerunt. Verum haec ipsa lectionis aethiopicae a vulgari discrepantia, suspicionem augeat, illud; et non potuerunt, ab interprete vel etiam ab editore fuisse inuectum.

gationum Origenis et Cyrilli alexandrini. 2) Deerat olim in occidentali quoque recensione, id quod testantur codices latini non vulgatae tantum sed antiquioris (italae) etiam translationis, vocabula ista vel omittentes vel diversissimis, ut mox videbimus, modis exprimentes novisque additamenti locupletantes. Cum latinis omittentibus faciunt etiam graeci codices 1. 118. 124. 209. et interpretes sahidicus ac syrus hierosolymitanus, qui omnes persaepe occidentalem textum repraesentant. 3) Lectionem breviorē, utrique recensione antiquissimae communem, confirmant praeterea Syrus, Arabes, Persae, immo Slavi adeo, in exemplaribus saltem nonnullis. In primis autem 4) curate expendi meretur cantabrigiensis codicis lectio, e qua, si quid iudico, colligi potest, breviorē olim fuisse textum, eundemque in aliis exemplaribus aliter esse lectum, postea vero, instituta plurium exemplarium inter se comparatione, duas lectiones in unam esse conflatas, indeque vulgarem nostrum textum coaluisse. Scilicet in cantabrigiensis libro legitur; ὅπως αὐτοὺς θανατώσωσι, καὶ οὐχ εὖρον τοῦ ἐξῆς, καὶ πολλοὶ προσήλθον ψευδομαρτυρεῖς, καὶ οὐχ εὖρον τοῦ ἐξῆς. ὥστερον δὲ etc. *). Collata latina versione, e regione graeci textus in isto codice adjecta, deprehendimus latina haecce: *quatenus mortificarent eum, et non invenerunt sequentia. Et multi accesserunt falsi testes, et non invenerunt rei sequentia. Novissime autem etc.* Sed latinum *sequentia* seu *rei sequentia* aequè obscurum est, ac graecum τοῦ ἐξῆς. Attamen graecorum cum latinis comparatio hoc saltem docet, non graeca e latinis, sed latina e graecis esse efficta. Quomodo enim: *non invenerunt rei sequentia* graece reddere quisquam potuisset: οὐχ εὖρον τοῦ ἐξῆς. Sed quid est *REI sequentia*, quod secundo loco legitur, cum priori loco extet duntaxat *sequentia*?

Cum

*) Primus singularem hanc et difficillimam lectionem illustravit Semlerus in *praeparatione hermeneutica* part. 3. pag. 108. Deinde ipse quoque, Viri *κοινωνίας* o vestigiis insistens, de eadem in *curis in historiam textus graeci epistolarum Paulinarum* p. 81. eo disputavi consilio, ut hoc exemplo docerem, criticas annotatiunculas et variorum exemplarium collationes marginibus antiquissimorum codicum olim illitas interdum fuisse. Cum vero istum libellum meum in paucorum manibus esse putarem, Lectoribus, quibus hoc commentariolo prodesse cupio, haud ingratum fore existimaui, si quae ante multos annos illic scripseram, huc transferrem et paullo distinctius explanarem.

Quae si applicentur ad nostrum locum, prout graece legitur in cantabrigienſi codice, efficitur, compilatorem huius textus hoc voluisse: ὅπως αὐτον θανατωσωσι, και οὐχ εὖρον κ. τ. ε. Και πολλοι προσηλθον ψευδομαρτυρες, και οὐχ εὖρον κ. τ. ε. Ὑστερον δε . . . seu latine: *et non invenerunt rei (reum), seqq. . . .* Nemini in mentem veniet, quemquam tam fuisse stolidum, ut vellet haec sic contextui sacro ipsi interponi. Manifestum est, margini codicis destinata haec fuisse. Sed dormitans librarius scholion, orae codicis, cantabrigiense vetustioris, adscriptum, in textum intulit. Continebat autem scholion istud margini illitum institutam a quodam rei criticae studioso collationem duorum codicum longe antiquissimorum, quorum alter habebat: ὅπως αὐτον θανατωσωσι, και οὐχ εὖρον, ὕστερον δε etc. seu (ut legitur in BCL aliisque) ὅπως αὐτον θανατωσωσι, και οὐχ εὖρον, πολλων ψευδομαρτυρων προσελθοντων. ὕστηρον δε etc. alter vero: ὅπως αὐτον θανατωσωσι, και πολλοι προσηλθον ψευδομαρτυρες, και οὐχ εὖρον. ὕστερον δε etc. Quae si ita sunt nec nostra nos fallit conjectura, sequitur, vel ex ipso cantabrigienſi codice, licet ipse και οὐχ εὖρον bis exhibeat, effici posse, extitisse olim libros complures, nec ad eandem familiam pertinentes, in quibus verba ista semel tantum legerentur, varie tamen immutata vocabulorum serie ac structura. Caeterum, si servato priore και οὐχ εὖρον, posterius, quod potiores testes jugulari jubent, deleas, verba και πολλων ψευδομαρτυρων προσελθοντων vel simul e textu expellere, vel, omisso tantum και, cum antecedenti και οὐχ εὖρον conjungere debebis. Posterio-rem rationem, quam potiorum testium auctoritas commendat, equidem, ut supra jam professus sum, praetulerim.

Sed haec hactenus. Iam enim ad id deveniendum est, cujus causa praefati haec sumus. Petiit nempe ab Ordine meo, ut in Doctoris Theologiae gradum promoveretur Vir ingenio, doctrina, meritis, scriptisque clarissimus,

CAROLVS CHRISTIANVS ERHARDVS SCHMIDIUS

THEOLOGIAE PROFESSOR PUBLICVS ORDINARIVS

qui de rebus ad se pertinentibus narrationem scripto conceptam nobis tradidit hancce:

B

Natus



Natus sum Heilsbergae, in pago Saxo-Vinariensi, Remdensis praefecturae, quae Academiae Ienensis juri subjecta est, d. XXIV. Apr. MDCCLXI. Patrem habui GOTTLIEB LUDOVICVM SCHMID, qui tum temporis coetum sacrum eius loci regebat, postea vero Wenigenienae, prope Ienam, eodem officio functus ibique ante paucos annos senex mortuus est; matrem Beatam Mariam, filiam IESAE FRIDERICI WEISENBORNI, Professoris olim theologiae et Superintendentis Ienensis, paucis ex quo natus eram horis morte mihi ereptam. Ne tamen cura, qua puerulis opus esset, materna diu careremus ego et frater, qui mihi erat, natu maior, optimus pater post annum elapsum secundum matrimonii vinculum junxit cum SOPHIA ELISABETH LUDOVICA, FISCHERI, concionatoris olim Loeberschützensis, filia natu maxima, quae, quum privignos non novercaliter, sed diligentissime curaret, etiam de me tam bene promeruit, ut beneficiorum in me ab ipsa, paucos post patris obitum menses etiam demortua, collatorum piam memoriam, quoad vivam mente servaturus gratissima. Eodem illo patre usus quoque sum unico praeceptore et magistro a prima inde pueritia usque ad studiorum academicorum initia. Rei enim familiaris angustiae prohibebant tum praeceptoris privati satis boni, tum scholae publicae usum. Neque vero causam inveni, quare huius alienae institutionis jacturam moleste ferrem. Erat enim pater (cuius laudes quod post mortem praedicem, non immodestiae sed pietati filii tribuant lectores velim) vir ita doctus, ut in pagi concionatorum numero paucos ipse doctiores viderim, linguarum Graecae, Latinae, Hebraicae, Chaldaicae, Syriacae et Franco-gallicae satis peritus, historiarum bene gnarus, literarum artiumque omnium, praesertim earum, quae ad humanitatis cultum faciant, amantissimus, in lectione optimorum veterum scriptorum fere semper occupatus, in instituendis pueris atque adolescentibus per longi temporis, in privatae publicaeque educationis cura praesertim in Livonia transacti, usum ita exercitatus, et ab omni desidia

desidia laborisque fuga alienus, ut omne illud, quod a muneris sacri officii ipsi vacuum remaneret, tempus filiorum educationi et in bonis literis institutioni dedicaret. Anno aetatis meae XVI. quum literarum causa ad Academiam Ienensem accessissem, Theologiae quidem prae reliquis disciplinis nomen professus sum, muneri quoque ecclesiastico me potissimum aptum, neque vero a me impetrare potui, quin res alias, vel cum Theologia coniunctas vel etiam ab ea satis remotas, cognoscendi opportunitate mihi concessa vterer. Non paucas igitur quouis semestri frequentavi scholas eo potissimum consilio, ut quantum fieri posset plurimarum disciplinarum quasi principia, fontes et discendi subsidia ac rationem cognoscerem et ad propria privataque literarum studia satis praepararer. Praeceptores et magistros per quatuor et quod excurrit annos academicos summa cum voluptate audiui, viros doctrinae laude celeberrimos et de me multis modis meritissimos: b. I. E. B. WIEDEBURG in mathematicis, physicis et astronomicis; SUCCOW in rerum naturalium historia, matheſi et rei salutariae cura; WIEDEBURG (nunc professorem Helmſtadiensem) et SCHÜTZ in graeca et latina lingua; EICHHORN in historia uniuersali, literaria, lingua latina, graeca, hebraea et arabica; HALLER in syriaca; RUD. LUD. GOTTL. SCHMID (iam concionatorem Sulzbacensem) in ebraea; b. MÜLLER in historia statuum Europae, in archaeologia Germaniae et in notitia bibliothecae Ienensis; b. SCHEIDEMANTEL in notitia statuum Europae; HEINRICH in historia Europae recentissima; ULRICH in uniuersa philosophia, in hermeneutica et critica sacra et arte disputandi; FUCHS in chemia; b. MAURER et VOELKER (iam concionatorem Rotensteinensem) in arte disputandi; b. DANOVIVM, GRIESBACH et b. WEBER, in omnibus theologiae uniuersae partibus; NICOLAI in physiologia; GRUNER in medicina forensi; LODER in anthropologia medica et historia animalium; BATSCH in chemia et botanica, REICHARD in iure canonico. Quibus quidem omnibus Viris, laude mea maioribus, pro summa, igitur mihi adoleſcenti non solum lectionibus sed etiam priuatis consiliis et librorum



copiis ipsorum liberalissime subvenerunt, benevolentia, gratias habeo, quas possum mente concipere, maximas. Vberimum vero fructum percepisse mihi videor ex eo, quod cum istarum praelectionum perutilium auscultatione jungere nunquam omiserim priuata, ab optimo patre commendata et b. DANOVII praesertim consiliis prudenter directa, legendi, docendi, disputandi, scribendi, sacros sermones habendi studia et exercitia, quibus rebus maxime id effectum esse existimo, ut tum ea, quae audiuissem, non solum chartae, uti fere sit, mandarentur, sed multo etiam usu proprioque commentandi studio mihi familiaria et ad varios usus prompta parataque redderentur, tum etiam ingenii, quantulaecunque sint, vires ad cogitandi verique inuestigandi laborem magis acuerentur atque firmarentur. Finito cursu academico, post examen publicum, a supremo collegio ecclesiastico Vnariensi institutum, anno MDCCLXXXI. muneris sacri candidatis adnumeratus sum. Tum Schanbergae, qui pagus in Marchionatu Barutino situs est, in familia PENSELII, consil. aulici, privati praeceptoris officio per duo fere annos sum functus. A quo quidem paedagogi munere, quum satis id placeret, tamen eam potissimum ob causam discessi et, Ienam reuersus, cursum doctoris academici tentavi, quia literarum priuatis studiis, mihi suauissimis, vita paedagogica minus fauere quam academica videretur. Magistri philosophiae dignitatem anno MDCCLXXXIV. rite consecutus et stipendio LYNCKERIANO, quod eorum, qui ulterius quam vulgo fieri solet in sanctiorum literarum studiis progredi cupiunt, subleuandorum causa liberalissime constitutum est, munificentissime adiutus, priorem vitae academicae partem lectionibus ad sacrorum librorum interpretationem pertinentibus et philologicis in Xenophontis Memorabilia Socratis, posteriorem vero philosophicis in Criticam rationis purae et practicae, in Psychologiam empiricam et Philosophiam moralem dedici, nonnullosque libros infra commemorandos eiusdem argumenti scripsi. Sed quum a consilio meo, quod tum cepissem, alienum videretur, ut omnem vitae aetatem reliquam in academicis laboribus

bus



bus consumerem, et quum concionatoris sacri officia, cum priuatis literarum studiis coniungenda, magis omnino placerent, lubenter cessi votis optimi patris, et ut in munere ecclesiastico *Wenigenienae* administrando, Collaboratoris nomine, a supremo senatu sacro *Vimariensi*, patri annis et laboribus confecto, adiungerer rogavi et post examen denuo institutum anno *MDCCLXXXIX*, etiam impetraui. Mansit tamen urbs *Iena*, *Wemgenjenae* satis vicina, domicilium meum, et academicas lectiones non minori cura et diligentia continuavi. Duobus vero annis in officio sacro administrando elapsis a. *MDCCXCI*. vocatus sum Professor ordinarius Philosophiae contemplativae in *Academiam Giesensem*, nec recusavi munus, quod cum studiis meis et consiliis bene consentiret. Ibi quidem docui potissimam Logicam et Metaphysicam aliasque philosophiae partes, nec tamen neglexi exercitia, quae maxime placerent, sacrarum orationum tum *Gieffae*, tum etiam in aliis vicinis locis habendarum, et quum post annum et sex menses, quos *Gieffae* vixissem, opportunitas mihi daretur in patriam carissimam redeundi atque munus aliquod ecclesiasticum cum academicis officiis iungendi, *Gieffam* relinquens, *Ienam* denuo me contuli, ibique a *MDCCXCIII*. duplex munus Diaconi in aede *St. Michaelis* et Professoris Philosophiae ordinarii supernumerarii susceptum gessi. Tum a. *MDCCXCVI*. mihi etiam contigit, felici matrimonio iungi cum *Bernhardina Sophia Friderica*, *IOANNIS GVILIELMI SCHMIDII*, Doctoris et Professoris tum temporis Theologiae *Ienensis*, filia natu maxima, et voluptati ex literarum studiis perceptae, qua hactenus contentus fuisset, vitae quoque domesticae felicitatem adiicere. Carissimus vero hic socer quum d. 1. Aprilis anni *MDCCXCVIII*. morte praematura ereptus esset mihi et *Academiae*, eiusque in locum successisset vir *S. Ven. PAULVS*, Th. D. et Prof. a *Serenissimis Academiae Ienensis Nutritoribus* mihi clementissime demandatum est munus Professoris Theologiae ordinarii in hac *Academia* tertii. Dedi quidem omnem operam



operam hactenus, ut officiis cum munere isto publico coniunctis, quantum per vires liceret, satis facerem, et, quum leges Academiae nostrae ita jubeant, ut nemo, nisi Doctor theologiae, Ordini Venerabili theologorum adnumeretur et ad quaevis officia publica Professoris theologiae ordinarii in hac Academia rite gerenda satis idoneus indicetur, summos et ego hosce in theologia honores a summe Venerabili Theologorum Ordine petiui, qui post rite factam defensionem dissertationis, de Theologia Ioannis apostoli, precibus meis annuendum liberalissime decreuit.

Scriptorum literariorum, in lucem a me hactenus emissorum, indicem ut subiungam, mos iubet et consuetudo.

- 1) Kritik der reinen Vernunft, im Grundriss zu Vorlesungen; nebst einem Wörterbuche zum leichtern Gebrauche der Kantischen Schriften. Iena 1786. 8. Zweyte Auflage. (ohne das Wörterbuch). Iena 1788. Dritte Auflage. 1794.
- 2) Wörterbuch zum leichtern Gebrauche der Kantischen Schriften. Zweyte vermehrte Ausg. 1788. Dritte Ausgabe 1795.
- 3) De libertate genuina cogitandi, docendi viuendique ab Augustanae confessionis auctoribus re ac verbis commendata. Orat. sollemnis ex instituto Lynckeriano. Iena 1788.
- 4) De theologia biblica dissertationis pars prima. Iena 1788.
- 5) Ejusd. diff. Pars II. Iena 1788.
- 6) Versuch einer Moralphilosophie. Iena 1790. Zweyte Ausgabe. 1792. Dritte Ausgabe 1795.
- 7) Empirische Psychologie. Iena 1791. Zweyte Ausgabe 1796.
- 8) Grundriss der Moralphilosophie für Vorlesungen. Iena 1793.
- 9) Anleitung zur Menschenkenntniß; aus dem Franz. des Hrn. de la Chambre, überf. mit einer eigenen Abhandlung über den Charakter. Iena 1794.
- 10) Grund-

- 10) *Grundriss des Naturrechts für Vorlesungen*. Iena 1795.
- 11) *Philosophische Dogmatik*. Iena 1796.
- 12) *Predigten*. Iena 1797.
- 13) *Grundriss der Logik*. Iena 1797.
- 14) *Physiologie, philosophisch bearbeitet*. Erster Band. Iena 1798. Zweyter Band. Iena 1799.
- 15) *Grundriss der Metaphysik*. Iena 1799.
- 16) *De ignavia, errorum in religionis Christianae disciplina vulgarium principe causa*. Disput. part. I. Progr. Nativ. Iesu 1798.
- 17) *Eiusd. Pars. II. Progr. Nativ.* 1799.
- 18) *I. W. Schmid's Catechetisches Handbuch*. Erster und Dritter Theil. Zweyte verbesserte Ausgabe. Iena 1799. (nach dem Tode des Vf. der ersten Ausgabe besorgt, mit Verbesserungen, Zusätzen und Vorrede.)
- 19) *Ebendess. Anleitung zum populären Kanzelvortrag*. Dritter historischer Theil. Zweyte vermehrte Ausgabe (nach des Vf. Tode besorgt) Iena 1800.
- 20) *Verschiedene Aufsätze und Recensionen in dem Philosoph. Journal*, herausgeg. von Schmid und Snell (Giessen 1793. f.), sodann von mir allein (Iena 1794) u. nachher von Hrn. Prof. NIETHAMMER (Iena 1796. ff.).
- 21) *Vorreden zu Leonh. Creutzers Skeptischen Betrachtungen und Schwarz Theorie der Mädchenerziehung*.
- 22) *Recensionen und anonyme Aufsätze in der Ienaer Alg. Lit. Zeit. Alg. Deutsch. Bibliothek, in D. Gablers theol. Journale, dem Reichsanzeiger u. a. Zeitschriften*.

Ut igitur summus in Theologia honores CANDIDATUS DIGNISSIMVS more majorum et ritu in statutis praescripto capeſſat, dissertationem suam inauguralem de theologia Ioannis Apostoli a. d. XXII. Februarii an-



te et post meridiem defendet, finitaque disputatione, et impetrata a Viro Summe Reuerendo et Excellentissimo D. HENRICO EBERARDO GOTTLOBIO PAVLVS, Procancellarii munere fungente, licentia, Theologiae Doctor a me, ad hunc actum legitime constituto Brabeuta, publice renuntiabitur. Quem actum solemnem tit MAGNIFICVS ACADEMIAE PRORECTOR, COMITES ILLVSTRISSIMI, PATRES CONSCRIPTI VENERANDI, CAETERI PROFESSORES ET DOCTORES CELEBERRIMI, VTRIVSQUE REIPUBLICAE PROCERES GRAVISSIMI, COMMILITONES GENEROSISSIMI ET NOBILISSIMI, ET OMNES CVIVS-CVNQVE ORDINIS BONARVM LITERARVM FAVTORES AESTVMATISSIMI sua praesentia splendidiorem reddere velint, ea qua quemque docet observantia et humanitate, Ordinis mei verbis, oro atque rogo.

P. P. Ienae, sub sigillo Collegii Theologorum a. d. XXI Februarii MDCCC.

